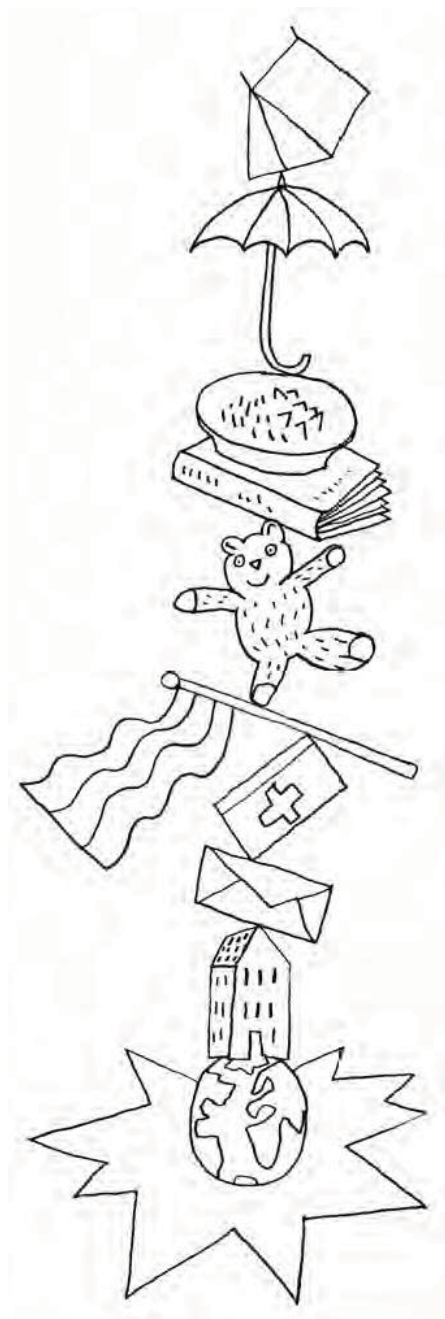

Глава 3

Запознавање на човековите права

Вовед

Илустрацијата покажува низа предмети кои се познати за децата и младите луѓе. Секој може да се сфати како симбол за човеково право или детско право – шатор (одмор), чадор (заштита), чинија со храна (физички потреби), книга (образование, слобода на мислење), меченце (игра и слободно време), знаме (штитење на човековите права од државата), кутија со прва помош (лекарска грижа), коверт (слобода на комуникација и изразување), куќа (приватност). Глобусот може да ја претставува идејата за заштита на човековите права за секој човек. Симболите се разиграно наредени, еден врз друг, и можеме да ги замислиме како се вртат. На овој начин, тие се поврзани за да формираат целина која значи повеќе од своите делови. Извадете едно делче и целата структура ќе се сруши.

Оваа слика е пример кој покажува колку се моќни навидум едноставните симболи. Наоѓањето симболи за човековите права е вежба која може да се даде на многу млади ученици, а секако и на постарите. Тоа им овозможува да го поврзат личното искуство со човековите права и да го осознаат значењето на човековите права за нивните животи. Неколку од вежбите од оваа глава го следат овој пристап.

Вежбите во оваа глава обработуваат човекови права – главната тематика на образованието за човекови права. Другите глави, како што е таа за вредностите, го истакнуваат учењето преку човековите права – со човековите права како педагошка водилка. Овие вежби се концентрираат на учењето за човекови права:

- познавањето на човековите права: учениците познаваат едно или повеќе права и ги разбираат основните принципи;
- читање на човековите права – бавно и внимателно, бидејќи секој збор е важен;
- поврзување на човековите права со секојдневниот живот; учениците ги гледаат нивното лично искуство и потребите преку перспектива на човекови права.

Ова е пристап кој е погоден за ученици од која било возраст.

Неколку вежби се примери за учење преку задачи. Учениците прават постер или ковчег со богатство и создаваат симболи кои претставуваат одредени човекови права. Преку истакнување на креативните вештини на учениците, ваквите вежби се промена од стандардниот пристап заснован на текст.

Сите вежби бараат внимателно размислување на часот. Учениците треба да разберат дека човековите права може да се прекршат и затоа треба да се заштитени со закони и начини на спроведување (полиција, систем на казнување).

Со постарите ученици можно е да се направат понатамошни чекори. Човековите права се основни права, што значи дека ниеден авторитет не може да ни ги гарантира или да ни ги одземе. Учениците треба да знаат за постоењето на основните спогодби за човекови права како што е Европската конвенција за човекови права. Тие треба да разберат дека нашите права имаат граници кои се поставени од правата на другите. Ние треба самите да дознаеме како да го правиме тоа, но ако е потребно законодавците и судиите ќе треба да одлучуваат. Како што покажуваат извештаи од Советот на Европа или невладините организации, и самата држава може да е закана за човековите права. Во ваквите случаи, граѓаните можат да се жалат на нивниот национален Уставен суд или на Европскиот суд на човекови права во Стразбург.

Вежба 3.1. – Постерот со човекови права

Образовни цели	Учениците ги разбираат следните аспекти на човекови права: нивната основна структура (кој ужива човеково право – содржина – средства на спроведување); проблемот со прекршување на човекови права; средства на заштита на човековите права. Учениците ги усовршуваат вештините на читање. Учениците ги развиваат нивните креативни вештини.
Ресурси	Големи листови хартија, хартија со А4 формат во различни бои, фломастери, ножици, лепак, стари списанија и весници, слики и фотографии; текстот од Европската конвенција за човекови права или Универзалната декларација за човекови права.

Процедура

1. Учениците прават групи од четири ученика.
2. Наставникот назначува една статија која претставува човеково право на секоја група. Постарите ученици можат да одлучат која статија сакаат да ја работат и да го објаснат нивниот избор (видете го чекорот 4).
3. Секоја група подготвува постер со човеково право. Постерот се состои од следните делови:
  - a. насловот кој го дава човековото право
  - b. текст од ЕКЧП или УДЧП
  - c. слика која го симболизира човековото право (пр. автомобил може да претставува слобода на движење или затворена врата може да претставува приватност)
  - d. анализа на структурата на човековото право (за напредни класови), однесувајќи се на:
    - личноста која го ужива ова право
    - содржината (што правото заштитува или гарантира)
    - средствата за воспоставување или спроведување³
  - e. симбол (пр. тркало за слобода на движењето или усни за слобода на изразување).
4. Групите ги презентираат постерите и дискутираат за нив на часот.

Продолжение

Постерот може да содржи примери за прекршување на човековото право и како тоа може или треба да се спроведува.

Варијација

Како што е претставено погоре, структурата на постерот може да се варира според старосната група и познавањето на човекови права на учениците. Вежбата може да служи како воведување или како примена.

³ Видете го Ив Ладор, *Наставен прирачник за Европската конвенција за човекови права*, Женева/Стразбург, 1997, стр 53f ([како-Како](#) се создава човеково право?).

Во случај на напредна група, вежбата треба да содржи аспекти како што е типот на човеково право (давање на индивидуална слобода, заштита на еднаквоста, давање социјални права). Овие може да се поврзат со „генерациите“ на човекови права.

Ако се користи само оваа вежба, таа може да доведе до изолиран академски пристап концентрирајќи се на едно човеково право. Затоа се препорачува оваа вежба да се комбинира со други кои се осврнуваат на процесот на човекови права, на пример личното искуство на учениците, проблемите со прекршувањето и имплементирањето на човеково право и дискусија за универзалната природа на човековите права.

Вежба 3.2. Ленти

Образовни цели	Целта на оваа вежба е да се претстави глобална перспектива на нашето заедничко потекло и заеднички дом како вовед во образованието за човекови права. Сите луѓе го делат истото потекло, истата земја и ги имаат истите права без разлика каде живеат или во која ситуација се. Оваа вежба ги визуализира големите цифри за да се поразбирливи за деца.
Забелешка за методот	Оваа вежба се издвојува, бидејќи дава модел на предавање од наставникот, наместо работа во групи.
Ресурси	Две ленти, една 4,8 а друга 6,7 метри, пожелно е и карта на светот или глобус.

Процедура

1. Наставникот им ја покажува лентата со должина од 4.8 метри на учениците и им вели да погодат колку е долга. Кога учениците ќе се согласат дека е 4.8 метри, тој/таа ги прашува колку е тоа во милиметри.
2. 4800 милиметри може да ја симболизира историјата на нашата планета, бидејќи се претпоставува дека е стара 4800 милиони години.
3. Наставникот се враќа на создавањето на планетата и оди низ главните настани во историјата на планетата, а 1 милиметар е 1 милион години. Колку долго се луѓето на оваа планета? Тој/таа им ги покажува последните 2 милиметри и ги споредува со остатокот од лентата. Можеби луѓето не се толку битни? Можеби треба да сме многу внимателни и да се грижиме за планетата на која живееме?
4. Наставникот им кажува на учениците малку за историјата на човекот. Колку што знаеме, луѓето потекнуваат од Африка. На почетокот, сите сме биле Африканци! Тогаш луѓето мигрирале од Африка и наскоро ја населиле целата планета. Денес живееме во многу земји и различни групи, имаме различни јазици и религии, но најпрво сите сме биле исти.
5. Наставникот им ја покажува втората лента на учениците. Колку е долга? Денес сме 6.7 милијарди луѓе на земјата.⁴ Значи 1 милиметар одговара на 1 милион луѓе. Тој/таа ја покажува големината на некои од поголемите земји во светот на лентата. Која е големината на нашата земја? Некои луѓе го делат светот на „наши“ и „странци“. Лентата ни покажува дека поголемиот дел од луѓето се „странци“! Но сите ние ја делиме оваа планета како наш дом и мораме да научиме заедно да живееме на неа. Земјите во светот, преку организацијата Обединети нации одлучија дека иако сме различни и живееме на различни места, сите ги имаме истите права.

Продолжение

Од овој вовед наставникот може да продолжи да дискутира за прашања за животната средина, општо за човековите права, предрасудите и стереотипите (видете ја главата „Поглед кон другите“), географски прашања и меѓународни односи.

⁴ Наставникот треба да ја обнови оваа бројка ако е потребно и да ја адаптира должината на лентата; во моментот кога се печатеше оваа книга (2008) 6.7 милијарди беше точната бројка.

Вежба 3.3. – Дрвото на човекови права

Образовни цели	Учениците создаваат концептуална рамка за оцена на човековите права.
Ресурси	Фломастери, големи листови хартија за на сид.

Процедура

1. Наставникот ги дели учениците на мали групи од три до пет луѓе.
2. Тој /таа им вели да нацртаат убаво дрво и да го крстат „нашето дрво на човекови права“. Покрај дното на стеблото треба да напишаат „човекови права“.
3. Потоа дрвото треба да има главни гранки со некои од клучните концепти кои учениците сметаат дека се или треба да бидат вклучени во човековите права. Покрај овие главни гранки може да има неколку помали гранки со работи кои учениците сметаат дека се поврзани со главните гранки.
4. По определено време групите го ставаат нивниот цртеж на сидот и го објаснуваат тоа што го напишале. Овие постери можат одредено време да се остават на сидот. Тие можат да бидат декорации и да се користат повторно на други часови.

Продолжение

Откако ќе се обработат идеите на учениците за човекови права, може да се премине на подетално учење на човековите права или правата на децата и да се дознае до кој степен постоечките права кореспондираат со тоа што го напишале учениците.

Вежба 3.4. – Возење со воздушен балон

Образовни цели	Учениците стануваат свесни за универзалните вредности во човековите права. Тие разбираат дека некои човекови права се намерно вклучени во други но, во системот на човекови права, значи дали одредени човекови права се заштитени или не. Учениците разбираат дека човековите права се неотуѓиви и дека арбитражното укинување на човековите права се граничи со диктатура.
Забелешка за употребата	Оваа игра може да се користи како вовед на почетокот на лекцијата за човекови права или како преносна вежба на крајот.
Ресурси	Фломастери и хартија, по можност големи листови за на сид; список на правата кои треба да се приоритетни/исфрлени.

Процедура

1. Наставниците раководат со играта. Учениците формираат групи од 5-6 ученици. Секоја група добива постер и фломастери. Учениците цртаат воздушен балон над океанот или друг пејзаж. Песочните вреќи кои ги симболизираат десетте човекови права се закачени на постерот (видете го списокот подолу).

2. Сега почнува играта. Учениците треба да се замислат себеси како патуваат со „балонот на човекови права“. Балонот почнува да паѓа и патниците треба да фрлат една песочна вреќа за да избегнат несреќа.

Задачата на учениците е да ги приоритизираат човековите права претставени од песочните вреќи. Тие ќе користат критериуми како следните. Дали едно право се содржи во друго? Дали едно право е од посебно значење за демократијата или нашите лични потреби?

3. Но, балонот паѓа повеќе и повеќе и мора да се исфрлат повеќе вреќи со редовен интервал. Учениците мораат да фрлат повеќе песочни вреќи. Откако ќе се фрлат четири или пет вреќи балонот безбедно слетува на земјата.
4. Размислување во пленарната рунда. Секоја група го презентира нивниот список на класот/групата и ги објаснува нивните приоритети. Потоа списоците можат да се споредат. Дали има многу разлики? Исто така треба да има испитување за работата во групите. Дали согласувањето било тешко? Дали било тешко давањето приоритет на некои човекови права на сметка на други? Се надеваме дека ќе има согласување дека сите човекови права на списокот се важни но луѓето имаат различни приоритети во бирањето.

Во функционален устав, укинувањето на кои било од овие права би предизвикало сериозна штета на демократијата. Човековите права се природни права и затоа се неотуѓиви. Возењето со балон беше симулација на ситуација која се надеваме дека никогаш нема да се случи – владеење на некој диктатор.

Ако учениците ги испитуваат правилата на играта поради овие основи, тогаш се постигнала целта на учење.

Има можност да се продолжи размислувањето преку испитување кои од овие права се вклучени во уставот на земјата, и како се заштитени овие права.

Продолжение

Кога вежбата се прави со помлади ученици, песочните вреќи – правата – треба да се сменат со предмети кои се попознати за учениците, на пр. „слободни избори“ може да се замени со „играчки“. Во размислувањето, овие предмети можат да се поврзат со правата на децата.

Материјали

Информација

Песочните вреќи на балонот се состојат од следните права:

- слободни избори
- слобода на имотност
- еднаквост на мажи и жени
- чиста и здрава природна средина
- пристап до здрава храна и чиста вода
- право на образување
- слобода на мислење, свест и религија
- облека и домови за сите граѓани
- приватен живот без вмешување
- слобода на движење.

Вежба 3.5. – Барања и потреби

Образовни цели	Учениците ја разбираат разликата меѓу нештата кои што ги сакаат и тоа што навистина им треба.
Ресурси	Хартија, пенкала и ножици.

Процедура

1. Наставникот им вели на учениците да ги нацртаат нештата што мислат дека им требаат на хартија (наставникот може да ги подготви листовите пред часот или да им даде на учениците сами да ги сечат) Тие можат да направат околу 8-10 цртежи.
2. Кога ќе заврши цртањето, наставникот ги дели учениците по групи.
3. Потоа секоја група треба да се согласи да остави само пет од цртежите. Треба да се остават само петте најбитни нешта. Потоа групите објаснуваат што тие одбрале. Дали сите одбрале исто?

Продолжение

Наставникот поставува жица низ училницата и закачува одреден број на цртежи на жицата. Тој/таа дискутира со класот кои цртежи можат да се тргнат, работи кои навистина не им требаат. На крајот треба да има само пет цртежи на жицата. Дали учениците можат да се согласат кои пет?

Вежба 3.6. – Ковчегот со богатство

Образовни цели	Оваа вежба е за деца под шест години. Тие сфаќаат дека децата имаат права, сфаќаат дека таквите права постојат и важно е да се почитуваат.
Ресурси	Ковчегот со богатство е многу убава кутија која учениците ја украсиле и наполниле самите (со текстови од весници, пиктограми од УНИЦЕФ кои ги прикажуваат детските права, кукли и други предмети).

Процедура

1. На почетокот, кутијата содржи:
  - Два пиктограми кои ги претставуваат правата на еднаквост и правото на помош кон луѓето со посебни физички или психички потреби;
  - две кукли кои ги претставуваат децата од Гватемала.
2. Со собирањето на предмети кои ги претставуваат правата на децата и ставањето во ковчегот, учениците ја сфаќаат важноста на овие права. Проектот со кутијата треба да се продолжи до крајот на основното образование.
3. Покрај големиот ковчег со богатство, секој ученик има свој мал ковчег со богатство.